

**Національний університет біоресурсів і
природокористування України**

Юридичний факультет

Кафедра теорії та історії держави і права

**Студентський науковий гурток «Клуб юних
теоретиків»**

**Студентський науковий гурток «Дискусійний
клуб «De jure!»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

XVI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

16 листопада 2023 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVI
Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 16 листопада 2023 р.) / Укладачка:
Віра Качур. К., 2023. 234 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**

Галина Юзько

студентка 2 курсу гуманітарно-педагогічного
факультету Комунального закладу вищої освіти
«Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського (м. Бар)

Дієздатність, як складова правосуб'єктності

Щоб правоздатний громадянин міг своїми власними діями використати, реалізувати свої права та обов'язки, він повинен розуміти значення своїх дій. Розуміти значення своїх дій люди можуть лише з досягненням певного віку і за відсутності хвороб, які позбавляють їх можливості діяти розсудливо. Внаслідок цього закон встановлює ще одну властивість громадянина. Ця властивість називається дієздатністю.

Цивільна дієздатність фізичної особи – це її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання [1]. Мати дієздатність означає мати здатність особисто здійснювати різні юридичні дії: укладати договори, видавати довіреності тощо, а також відповідати за

заподіяну майнову шкоду (пошкодження або знищення чужого майна, ушкодження здоров'я), за невиконання договірних та інших обов'язків. Категорії праводієздатності, маючи спільні риси, водночас є різними правовими категоріями. Якщо одна з них окреслює коло того, що можна мати, то інша – перш за все що може створити для себе своїми діями суб'єкт права [2].

Зміст дієздатності громадян тісно пов'язаний зі змістом їхньої правоздатності. Якщо зміст правоздатності становлять права та обов'язки, які громадянин може мати, то зміст дієздатності характеризується здатністю особи набувати цих прав та обов'язків і здійснювати їх власними діями [3]. Узагальнюючи сказане, можна зробити висновок, що дієздатність – це можливість реалізації своєї правоздатності власними діями. Дієздатність, як і правоздатність, – юридична категорія. Щодо дієздатності закон встановлює її невідчужуваність і неможливість обмеження за волею громадянина. Що стосується примусового обмеження дієздатності, то згідно з ч. 1 ст. 12 ЦК України ніхто не може бути обмежений у дієздатності інакше, як у випадках і в порядку, передбачених законом [4].

На відміну від правоздатності, яка рівною мірою визнається за всіма громадянами, дієздатність не може бути для всіх однаковою. Для того, щоб набувати прав і здійснювати їх власними діями, брати на себе і виконувати обов'язки, треба розумно мислити, розуміти зміст норм права, усвідомлювати наслідки своїх дій, мати життєвий досвід. Ці якості істотно різняться залежно від віку громадян, стану психічного здоров'я. Враховуючи згадані фактори, закон розрізняє кілька різновидів дієздатності: повна; часткова; неповна; обмежена; визнання громадянина недієздатним.

Повна дієздатність – це здатність громадянина власними діями набувати і здійснювати будь-які майнові та особисті немайнові права, брати на себе й виконувати будь-які обов'язки, тобто реалізовувати належну йому правоздатність у повному обсязі. Повну цивільну дієздатність має фізична особа, яка досягла 18 років (повноліття). Також є положення про те, що у разі реєстрації шлюбу фізичної особи, яка не досягла повноліття, вона набуває повної цивільної дієздатності з моменту реєстрації шлюбу [5]. Часткова дієздатність – мають фізичні особи, які не досягли 14 років (малолітні особи). Їх дієздатність обмежується можливостями самостійно вчиняти дрібні побутові правочини (тобто правочини, що задовольняють побутові потреби особи, відповідають рівню її фізичного, духовного чи соціального розвитку та стосуються предмета, який має невисоку вартість), а також здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом.

Всі інші правочини, вчинені малолітніми до досягнення ними 14 років, нікчемні і не породжують для них правових наслідків. Однак такий правочин може бути в інтересах малолітньої особи на вимогу її батьків, усиновлювача або опікуна визнаний судом дійсним, якщо він вчинений на користь цієї особи. Малолітня особа не несе цивільно-правової відповідальності за завдану нею шкоду [26]. Це пояснюється тим, що малолітні особи ще не

можуть повною мірою оцінювати свої дії і керувати ними, а тому не можуть визнаватися винними і нести відповідальність за правопорушення. Відповідальність за дії малолітніх покладається на їх батьків, усиновлювачів, опікунів, винних у нездійсненні належного нагляду за діями малолітнього чи неналежному вихованні дітей [4].

Обмеження у дієздатності можливе лише у випадках і в порядку, передбачених законом. Воно полягає в тому, що громадянин позбавляється здатності своїми діями набувати певні цивільні права і створювати певні цивільні обов'язки, які він міг набувати і створювати. Таким чином, йдеться про зменшення обсягу дієздатності, який мала особа. Обмеженою у дієздатності може бути як особа, що має часткову дієздатність, так і особа, що має повну дієздатність [1]. Суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона зловживає спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами тощо і тим ставить себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище. Обмеження у дієздатності громадянина внаслідок зловживання спиртними напоями або наркотичними засобами спрямовано на посилення боротьби з пияцтвом та зловживанням наркотичними речовинами і має велике значення для запобігання порушенням громадського порядку та виховання громадян у дусі свідомого ставлення до праці, сім'ї, додержання правил співжиття.

Слід звернути увагу, що ЦК України передбачається, що може бути обмежена цивільна дієздатність фізичної особи, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. Обмеження у дієздатності громадянина здійснюється у судовому порядку [3].

Фізична особа може бути визнана судом недієздатною, якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу нездатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. Вказане правило свідчить про те, що громадянин може бути позбавлений цивільної дієздатності з урахуванням його психічного стану і неможливості розсудливо вести свої справи. Інші обставини, зокрема сліпоглухонімота, параліч тощо, не спричинюють настання такого наслідку. Визнання громадянина недієздатним можливе в судовому порядку.

Сам по собі факт душевної хвороби або недоумства, хоч і очевидний для оточення чи навіть підтверджений довідкою лікувального закладу, ще не означає, що даний громадянин є недієздатним. Лише наявність судового рішення дає підставу вважати громадянина недієздатним. Повнолітній громадянин визнається недієздатним, якщо він не має повноцінної психіки, а тому нездатний розсудливо вести свої справи [6]. Фізична особа визнається недієздатною з моменту набрання законної сили рішенням суду.

Оскільки визнання фізичної особи недієздатною тлумачиться як тимчасовий засіб, котрий може застосовуватися лише на період існування психічного захворювання, ст. 42 ЦК передбачає можливість поновлення дієздатності фізичної особи [4]. Таке поновлення проводиться судом за

позовом опікуна або органу опіки та піклування, якщо буде встановлено, що внаслідок видужання або значного поліпшення психічного стану фізичної особи у неї поновилася здатність усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними. Факт психічного одужання фізичної особи підтверджується відповідним медичним висновком, якщо особа знаходилась в спеціальному медичному закладі на лікуванні. Цим же рішенням суду припиняється опіка, оскільки необхідність у ній відпадає. Надалі фізична особа, цивільну дієздатність якої поновлено, виступає як повноправний учасник цивільного обігу [3].

Таким чином, відповідно до ст. 30 Цивільного кодексу України цивільну дієздатність має фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними. Згідно із вказаним положенням чинного законодавства України цивільною дієздатністю фізичної особи є її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання [2]. В даному випадку законодавець взяв до уваги положення, яке було обґрунтоване в працях згаданих вище вчених-цивілістів, які довели положення про те, якщо за фізичною особою визнається здатність набувати для себе права і створювати обов'язки, то за нею не можна не визнати здатність своїми діями здійснювати права і обов'язки.

Варто зазначити про те, що дієздатність як можливість самостійно здійснювати права і обов'язки не є змістом поведінки особи. Дієздатність вказує на можливість, допустимість дії, яким може бути конкретне право чи обов'язок, що належить громадянину. Дієздатність – це визнана державою можливість, завдяки якій свобода особистості знаходить свій конкретний прояв. Дієздатність фізичної особи визначає її можливість самостійно діяти в сфері, що регулюється правом, можливість набувати права, обов'язки і відповідати за свої вчинки.

Література

1. Цивільне право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с.
2. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 1. Навчальний посібник / за заг. ред. В. А. Кройтора, Кухарєва О. Є., Ткалича М. О. Запоріжжя, 2016. 284 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10201/Tsyvilne%20pravo%20Ukrainy_1_Navch%20posib_Kroitro_Kukhariev_Tkalych_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
3. Цивільне право України. Книга 1 / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецова. URL: [http://adhdportal.com/book_834_chapter_11_Lekja_9_ndividualzaja_fzichno_osobi_jak_uchasnikaivlnikh_pravovdnosin_\(SHishka_R.B.\).html](http://adhdportal.com/book_834_chapter_11_Lekja_9_ndividualzaja_fzichno_osobi_jak_uchasnikaivlnikh_pravovdnosin_(SHishka_R.B.).html).
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ru/ed20131011>.

5. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2020 № 2947-XIV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

6. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 1. Навчальний посібник / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарєва О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. Запоріжжя, 2016. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10201/Tsyvilne%20pravo%20Ukrainy_1_Navch%20posib_Kroitor_Kukhariev_Tkalych_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y.